11/12/2024

Προκόπιος Παυλόπουλος: Διαβάζοντας το βιβλίο της Νίτσας Λουλέ «Γιατί μου έκρυβες την αλήθεια;»

/ Επικαιρότητα

Ο τέως Πρόεδρος της Δημοκρατίας, Ακαδημαϊκός και Επίτιμος Καθηγητής του ΕΚΠΑ κ. Προκόπιος Παυλόπουλος μίλησε στην παρουσίαση του βιβλίου της κ. Νίτσας Λουλέ «Γιατί μου έκρυβες την αλήθεια;» στην ΕΣΗΕΑ.

Παρακάτω ολόκληρη η ομιλία του Προκόπιου Παυλόπουλου:

(Ομιλία κατά την παρουσίαση του βιβλίου της Νίτσας Λουλέ «Γιατί μου έκρυβες την αλήθεια;», εκδ. Πεδίο, Αθήνα, 2024)

Στο βιβλίο της «*Γιατί μου έκρυβες την αλήθεια*;» (εκδ. Πεδίο, Αθήνα, 2024) η Νίτσα Λουλέ αποκαλύπτει, με «*σαγηνευτικά*» ζωντανό τρόπο, την πικρή αλήθεια για τα πρώτα χρόνια της ζωής μιας «*πολύπαθης*» γενιάς «*γόνων*» ορισμένων από

τους εμβληματικούς πρωταγωνιστές του Εμφύλιου Πολέμου, βεβαίως από την πλευρά των «*ηττημένων*». Το «*ηττημένων*» σε εισαγωγικά, γιατί όπως η Ιστορία έχει αποδείξει -και για τον Ελληνικό Εμφύλιο Πόλεμο- σ' έναν εμφύλιο πόλεμο δεν υπάρχουν, εν τέλει, νικητές και ηττημένοι. Κατ' αποτέλεσμα ηττημένος βγαίνει μόνον ο Τόπος που τον βίωσε καθώς και ένα μεγάλο μέρος της κοινωνίας του, και από τις δύο πλευρές, που βρέθηκε στις «*μυλόπετρές*» του.

Ι. Όλα ξεκίνησαν από μια «*σύναξη*», στο πασίγνωστο καφέ-στέκι «*Φίλιον*» -άλλοτε «*Ντόλτσε*»- τον Νοέμβριο του 2018, μεταξύ φίλων που τους συνέδεσαν από παλιά δεσμοί μιας "*αξόδευτης*" φιλίας, ανάλογης μ' εκείνη που περιέγραψε, ομολογουμένως ιδανικά, ο Αλέξης Μινωτής στο βιβλίο του «*Μακρινέςφιλίες*» (εκδ. Κάκτος, Αθήνα, 1981).

Α.Κοινό τους χαρακτηριστικό, όπως είπα πριν, το ότι όλοι τους ήταν παιδιά πρωταγωνιστών, με τον ένα ή τον άλλο τρόπο, του Εμφύλιου Πολέμου, από την πλευρά των «*ηττημένων*». Παιδιά που τα «*βάραινε*», δίχως δική τους ευθύνη -κάτι σαν ευθύνη «*αντικειμενική*», αντίστοιχη μ' εκείνη που γνωρίζουμε μεσ' από τις αρχαίες τραγωδίες- το κληρονομικό «*άγος*» των γονιών οι οποίοι «*ηττήθηκαν* ».

Β. «*Άγος*» που τα «*συνόδευσε*», με αδυσώπητα τα «*βαρίδια*» της μοίρας, έως την πτώση της εθνικώς καταστροφικής επτάχρονης δικτατορίας, το 1974, όταν πια θεσμοθετήθηκε -με πρωτοβουλία κατ' εξοχήν του Κωνσταντίνου Καραμανλή- και η ελεύθερη επαναλειτουργία όλων των δημοκρατικών Πολιτικών Κομμάτων (ν.δ. 59/23.9.1974), με πιο χαρακτηριστική εκείνη της νομιμοποίησης του ΚΚΕ. Πολλά από τα παιδιά αυτά μεγάλωσαν έξω από την Πατρίδα, γνωρίζοντας τα δεινά της εξορίας «*εξ απαλών ονύχων*», και γύρισαν ύστερα στην Ελλάδα με το «*στίγμα*» του πολιτικώς «*απόβλητου*» -μέχρι το 1974, όπως ήδη τόνισα- όπου όμως βίωσαν την Πατρίδα ως άσπονδη «*μητριά*».

ΙΙ. Αυτοί οι παλιοί φίλοι (και συγκεκριμένα οι Αλέξης Γυφτοδήμος-Καραγιώργης, Αλίκη Παπαδομιχελάκη, Δημήτρης Παπαρήγας, Αλεξάνδρα Ελευθέρου, ΣήφηςΖαχαριάδης, Χρήστος Κατριβάνος, Νίκος Κιάος, Τάκης Θανασέκος και ο αείμνηστος Δημήτρης Ταλαγάνης), που πέρασαν την νιότη τους «*παρασυρμένοι*» από την αδυσώπητη «*ρεστία*» των γεγονότων του Εμφύλιου Πολέμου, ξεκίνησαν από το «*Φίλιον*» ν' αφηγούνται στην Νίτσα Λουλέ τα «*πεπραγμένα*» μιας νιότης που κατάφερε, κόντρα στην «*σκοτεινή*» εποχή της και στις επώδυνες αντιξοότητές της, να «*βλαστήσει*» και ν' «*ανθήσει*».

Α.Και η διήγησή τους δεν έχει τίποτα από «*μελό*». Είναι μια «*πρόζα*» στο ρυθμό της καρτερίας και ενός όψιμου «*στωικισμού*», ο οποίος συναντά, κάπως και κάπου,

τις διηγήσεις του Μάρκου Αυρηλίου στα «*Εις εαυτόν*». Και αυτό γιατί δεν «*αναθεματίζουν*» την μοίρα, απλώς προσπαθούν να την κατανοήσουν ακόμη και τώρα. Δεν «*καταγγέλλουν*» την «*μητριά*» Πατρίδα, απλώς συμμερίζονται τα πάθη της. Με άλλες λέξεις, και για ν' αναχθούμε στην βαθυστόχαστη, καίτοι σύντομη, μελέτη του Φρόυντ «*Πένθος και Μελαγχολία*», δημοσιευμένη το 1917,δεν περιπλανώνται στον «*αστερισμό*» της μελαγχολίας που οδηγεί, μάλλον αναπότρεπτα, σε μια μορφή αγιάτρευτης κατάθλιψης.

Β.Αλλά «*πενθούν*»,περιστασιακά και μ' επίγνωση, γι' αυτά που τους συνέβησαν δίχως να τους κάμψουν, κάνοντας περισσότερο έναν απολογισμό του πόσο κόστισαν όχι τόσο σε αυτούς, αλλά πρωτίστως στον Τόπο μας και στον Λαό μας. Κατά τούτο από τις αναμνήσεις τους «*αναβλύζει*», με μια συνεχή καιοιονεί«*έμφυτη*» ροή, ο δικός τους αγνός πατριωτισμός, πλασμένος από το «*ζυμάρι*» του «*ασίγαστου*» δημοκρατικού τους ήθους.

III. Υπό τις συνθήκες αυτές από τις διηγήσεις των «*συνομιλητών*» της Νίτσας Λουλέ μπορούμε, φυσικά μεταξύ άλλων πολλών, να συγκρατήσουμε κυρίως το εξής διπλό «*ίζημα*», προεχόντως διότι είναι πάντα επίκαιρο και διδακτικό, και μάλιστα προς όλες τις κατευθύνσεις, άρα και προς τους «*νικητές*»και προς τους «*ηττημένους*»:

Α. Η πρώτη «*πτυχή*» του «*καταλοίπου*» αυτού είναι εκείνη, η οποία έχει σχέση με το διαχρονικό και διαβρωτικό «*πάθος*» της εκδίκησης προς τον «*αντίπαλο*». «*Πάθος*» που μας ακολουθεί μέσα στην Ιστορία μας και ως μια «*έκφραση*» του φθόνου, αυτού του πολλαπλώς καταστροφικού γενικότερου ελαττώματος που μας «*καταδιώκει*» και κατά βάθος μας «*στοιχειώνει*» στην ιστορική μας πορεία σαν την «*κατάρα*» των Ατρειδών. Οι συνομιλητές της Νίτσας Λουλέ, μέσα από την διήγηση των εμπειριών τους, πριν απ' όλα «*σημαίνουν*» πόσο κόστισαν -και πάντα κοστίζουν- σ' εμάς, τους Έλληνες, οι διώξεις και η περιθωριοποίηση των ανθρώπων όχι γιατί πραγματικά «*αμάρτησαν*». Αλλά γιατί αυτός ήταν ο εύκολος τρόπος, κυρίως από την πλευρά των «*μετρίων*», να θέσουν στο περιθώριο και ν' αποδυναμώσουν άλλους, πολύ περισσότερο ικανούς -και οπωσδήποτε πολύ πιο χρήσιμους για τον Τόπο- συνανθρώπους μας.Και είναι αλήθεια ότι η Ελλάδα, εδώ και αιώνες, βιώνει το «*μένος*» των «*μετρίων*» εναντίον των «*αρίστων*», υπό το «*κυκλώπειο*» βάρος ενός πολύπλευρου και πολυσύνθετου νεποτισμού, κατά κύριο δε λόγο κοινωνικού και πολιτικού. Κάτι το οποίο οδηγεί, οιονείνομοτελειακώς, στην, αρκετά συχνή στον Τόπο μας, παλινόρθωση της «*δυναστείας*» των μετρίων. Αυτό το έχει εκφράσει πολύ πιο εμφατικά ο αείμνηστος Γιάννης Τσαρούχης, με το ιστορικό του «*απόφθεγμα*»: «*Οι πολιτικές δικτατορίες στην Ελλάδα έρχονται και φεύγουν. Αυτή που έχει ριζώσει στον Τόπο μας και δεν λέει να φύγει είναι η δικτατορία των μετρίων.*»

Β. Η δεύτερη «*πτυχή*» του «*καταλοίπου*» από τις διηγήσεις των «*συνομιλητών*» της Νίτσας Λουλέ είναι η «*εκκωφαντική*» -μολονότι σε τόσο ήρεμο, σχεδόν τρυφερό, «*πλάγιο λόγο*»- καταδίκη του εμφύλιου πολέμου γενικώς, ως «*πηγής δεινών*» που τελικώς ούτε ο χρόνος μπορεί να γιατρέψει. Και στο σημείο αυτό οι διηγήσεις τους «*ανατρέχουν*» στην πρώτη ιστορικώς καταδίκη του εν γένει εμφύλιου πολέμου, όπως την συναντάμε στην Ιλιάδα του Ομήρου. Εκεί όπου ο Νέστωρ, την ώρα που μαίνεται ο εμφύλιος πόλεμος στο στρατόπεδο των Αχαιών -κατά τον Όμηρο, των Δαναών ή των Αργείων- αποφαίνεται με άφατο πόνο: «*Ἆ φρήτωρ,ἀθέμιστος, ἀνέστιός ἐστιν ἐκεῖνοςὃς πολέμου ἔραταιἐπιδημίουὀκρυόεντος*». Και για την, κάπως ελεύθερη, «*αντιγραφή*»: «*Ακοινώνητος, περιθωριακός, δίχως θεσμούς, νόμους και πατρίδα, είναι ο «εραστής» του φρικτού εμφύλιου πολέμου*». Πραγματικά, σε τελική ανάλυση οι διηγήσεις των «*συνομιλητών*» της Νίτσας Λουλέ καταλήγουν, με διαφορετικούς ίσως τρόπους αλλά δίχως υπεκφυγές, στο συμπέρασμα ότι όσοι «*υπηρέτησαν*» συνειδητά τους εμφύλιους πολέμους, είτε προκαλώντας τους είτε και συντηρώντας τους από όποια πλευρά και αν έγινε αυτό, στην πράξη αναδείχθηκαν πρόσωπα που δεν αξίζουν τον τίτλο του πολίτη, κατά κυριολεξία. Και αυτό γιατί κάτω από τον «*ψευδεπίγραφο*» μανδύα του πολίτη μάταια προσπάθησαν να καλύψουν τον περιθωριακό, «*πλημμυρισμένο*» από

πολύμορφο «*κόμπλεξ*», εαυτό τους, ο οποίος στο βάθος του τρέφει και άσβεστο μίσος για την Δημοκρατία, κατ' αποτέλεσμα δε και για την Πατρίδα. Σήμερα, μετά το πολύτιμο -και γι' αυτό ουσιαστικώς αναντικατάστατο- θεσμικό και πολιτικό κεκτημένο του Συντάγματος του 1975, ο κίνδυνος ενός νέου εμφύλιου πολέμου φαίνεται να έχει πια απομακρυνθεί, αν και κανείς δεν μπορεί να προδιαγράψει με σιγουριά το μέλλον. Όμως είναι επιβεβλημένο ν' αναλογισθούμε αν και σε ποιο βαθμό η ως άνω «*ομηρική*» -αλλά διαχρονικώς επίκαιρη, ως «*κτήμα ες αεί*»- καταδίκη του εμφύλιου πολέμου πρέπει να συνδυασθεί μ' εκείνη εναντίον μιας άλλης μορφής «*εμφύλιου πολέμου*» που βιώνουμε στην εποχή μας, ακόμη και αν δεν το αντιλαμβανόμαστε αμέσως και ευκρινώς. Και εξηγούμαι: Μήπως, με τα χαρακτηριστικά που έχει προσλάβει ο Πλανήτης μας -ιδίως μέσω του «*συμπλέγματος*» Οικονομίας και Τεχνολογίας- έχει γίνει πολύ πιο μικρός και κατ' ουσία «*αδιάσπαστος*», έτσι ώστε κάθε μεγάλος πόλεμος, όπου και αν οι «*φωτιές*» του ανάβουν, είναι ένα είδος «*εμφύλιου πολέμου*», και δη με συνέπειες απείρως πιο συγκλονιστικές σε σχέση μ' εκείνες των πάλαι ποτέ «*intramuros*» εμφύλιων πολέμων; Οι κίνδυνοι και η ζοφερή προοπτική των πολέμων που έχουν ξεσπάσει π.χ. στην Ουκρανία και στηνευρύτερη Μέση Ανατολή δικαιολογούν, νομίζω, έναν τέτοιο προβληματισμό. Πολλώ μάλλον επειδή αν αγνοήσουμε ή και υποτιμήσουμε αυτά τα χαρακτηριστικά τους, όταν αντιληφθούμε ότι καθένας τους είναι πραγματικά «*ὀκρυόεις*» θα είναι πολύ αργά.

Με αυτές τις σκέψεις θέλω να ευχαριστήσω, από καρδιάς, την Νίτσα Λουλέ και τους «*συνομιλητές*» της για την ανεπανάληπτη εμπειρία που μας επέτρεψαν να βιώσουμε διαβάζοντας το βιβλίο της -που είναι και ένα «*υπό εκκόλαψη*» θεατρικό έργο με «*ευάριθμα*», ανυπόκριτα ανθρώπινα, «*μονόπρακτα*»- για το πόσο οι «*πληγές*» του Εμφύλιου Πολέμου παραμένουν, υπό ορισμένες προϋποθέσεις και συνθήκες, ακόμη «*χαίνουσες*» και σίγουρα πάντα διδακτικές. Όσο για μένα, ας μου επιτραπεί να ευχαριστήσω και προσωπικώς την φίλη Νίτσα Λουλέ γιατί μου έδωσε την ευκαιρία, στην σημερινή μας συνάντηση–«*παράσταση*», να «*παίξω*», οπωσδήποτε με μεγάλες ελλείψεις και ατέλειες, τον ρόλο ενός από τους «*αφηγητές*».